

SPRAWOZDANIE DYREKTORA ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W KATOWICACH ZA 2019 ROK

GROMADZENIE I KSZTAŁTOWANIE ZASOBU

W 2019 roku do zasobu katowickiego Archiwum przejęto 49.792 tysięcy jednostek archiwalnych z 65 zespołów archiwalnych o rozmiarze 398 metrów bieżących. Na koniec 2019 roku zasób Archiwum liczył 5.699 zespołów z 2.524.235 jednostkami archiwalnymi o rozmiarze przekraczającym 24,5 kilometrów bieżących.

W 2019 roku katowickie Archiwum przejęło prawie wyłącznie planowane ustawowe nabytki z państwowych i samorządowych jednostek archiwalnych. W wyniku tych działań zasób Archiwum wzbogacił się między innymi o następujące nabytki:

* Centrala w Katowicach

1. Przejęcia z jednostek organizacyjnych:

Biuro Studiów i Projektów Energetycznych „Energoprojekt” w Katowicach (1949–1993), Fabryka Urządzeń Mechanicznych "Poręba" w Porębie (1916–2016), Huta "Kościuszko" w Chorzowie (1876–1998), Państwowe Przedsiębiorstwo "Polska Poczta, Telegraf i Telefon" - Dyrekcja Okręgu Poczty i Telekomunikacji w Katowicach (1946–1974), Szkoła Podstawowa nr 1 w Dąbrowie Górniczej (1926–1982), Szkoła Podstawowa nr 2 w Dąbrowie Górniczej (1924–1987), Szkoła Podstawowa nr 3 w Dąbrowie Górniczej (1924–1991), Urząd Miejski w Rudzie Śląskiej (1906–1978), Urząd Miejski w Tarnowskich Górach (1917–2013).

2. Akta metrykalne:

- Akta Stanu Cywilnego: Parafii Rzymskokatolickich w Bobrownikach (1916–1918), Kościelcu (1888–1932 [1949–1961]), Kromołowie (1894–1916), Minodze (1913–1918), Siemoni (1916–1918), Skale (1913–1918), Smardzowicach (1913–1918), św. Mikołaja w Chrzanowie (1900–1920 [1952–2016]), Trzebini (1890–1918 [1953–1969]) i Wojkowicach Kościelnych (1869–1918); Okręgów Bożniczych wyznania mojżeszowego w Kromołowie (1914–1915), Skale (1907–1914) i Zawierciu (1915–1922).

- Urzędy Stanu Cywilnego w Bogucicach (1910–1939), Brynowie (1910–1924), Brzezince (1874–1938), Brzęczkowicach (1910–1938), Chełmie Śląskim (1907–1937), Chropaczowie (1916–1938), Dąbrówce Małej (1910–1951), Dębie (1910–1924), Dzieńkowicach (1937–1938), Giszowcu (1911–1924), Imielinie (1914–1938), Katowicach (1910–1943), Katowicach - Zamku (1910–1924), Kosztowach (1937–1938), Krasowach (1914–1938), Królewskiej Hucie II (1898–1937), Ligocie (1910–1932), Lipinach (1916–1938), Murckach (1910–1937),

Mysłowicach (1876–1938), Mysłowicach – Zamku (1910–1951), Panewnikach (1910–1937), Piasecznej (1910–1945), Piotrowicach (1910–1937), Pniowcu (1910–1937), Podlesiu (1910–1938), Reptach (1911–1937), Roździeńcu (1910–1930), Starych Tarnowicach (1911–1939), Szopienicach (1910–1939), Świętochłowicach (1916–1938), Świętochłowicach Zgodzie (1929–1939), Tarnowskich Górach (1909–1939), Wełnowcu (1910–1946) i Załężu (1910–1932).

*** Oddział w Bielsku-Białej**

1. Przejęcia z jednostek organizacyjnych:

C.k. Sąd Powiatowy w Białej (1854–1918 [1924]), C.k. Sąd Przemysłowy w Bielsku (1898–1914), I Liceum Ogólnokształcące im. Marcina Wadowity w Wadowicach (1876–1968), Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Konarskiego w Oświęcimiu (1907–2005), Oświęcimskie Centrum Kultury (1961–1995), Prywatne Gimnazjum i Liceum Żeńskie im. Michaliny Mościckiej w Wadowicach (1929–1946), Rada Narodowa Miasta i Gminy w Szczyrku (1976–1990), Sąd Grodzki w Białej ([1888–1928] 1929–1939 [1947]), Sąd Grodzki w Bielsku ([1897–1928] 1929–1950), Sąd Powiatowy w Białej ([1892–1918] 1919–1927), Sąd Powiatowy w Bielsku ([1898–1918] 1919–1928), Sąd Pracy w Bielsku ([1909–1928] 1929–1939 [1945]), Urząd Gminy w Stryszawie (1954–1989), Urząd Miasta i Gminy w Szczyrku (1976–1990), Urząd Miejski w Oświęcimiu (1951–1998), Zakłady Metali Lekkich "Kęty" w Kętach (1950–1999)

2. Akta metrykalne:

- Akta Stanu Cywilnego: Parafii Rzymskokatolickich św. Macieja w Andrychowie (1890–1919), Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Krzeszowie (1890–1899), św. Anny w Stryszawie (1890–1915), św. Jana Chrzciciela w Ślemieniu (1890–1915) i św. Józefa w Zabrzegu (1890–1917); Parafii Ewangelicko-Augsburskich w Bielsku (1919–1937), Białej (1890–1945) i Starym Bielsku (1882–1945) oraz Zbiór wtóropisów ksiąg stanu cywilnego Archiwum Państwowego w Katowicach Oddział w Bielsku-Białej (1946–1987)

*** Oddział w Cieszynie**

1. Przejęcia z zasobu niepaństwowego:

Związek Bojowników o Wolność i Demokrację Koło w Istebnej (1940–2016)

2. Akta metrykalne:

- Akta Stanu Cywilnego: Parafii Rzymskokatolickich św. Marii Magdaleny w Cieszynie (1886–1911) oraz w Strumieniu (1890–1936) i Pruchnej (1880–1922); Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Cieszynie (1890–1899).

* Oddział w Gliwicach

1. Przejęcia z jednostek organizacyjnych:

Zakład Automatyki Chemicznej "Metalchem" (1955–2002), Zarząd Miejski i Miejska Rada Narodowa w Gliwicach (1945–1966).

2. Akta metrykalne:

- Urzędy Stanu Cywilnego w Gliwicach (1918–1938), Łabędach (1911–1938), Sośnicy (1911–1938) i Wójtowej Wsi (1913–1926).

* Oddział w Pszczynie

1. Przejęcia z jednostek organizacyjnych:

Gminna Rada Narodowa w Pawłowicach (1973–1990), Urząd Gminy w Pawłowicach (1957–1990).

2. Akta metrykalne:

- Urzędy Stanu Cywilnego w Kobiórze (1908–1948), Lędzinach (1918–1938), Mikołowie (1874–1937), Mizerowie (1908–1937), Mokrem (1874–1938), Paniowach (1874–1938), Suszcu (1908–1937), Śmiłowicach (1874–1938) i Wyrach (1874–1934).

* Oddział w Raciborzu

1. Przejęcia z jednostek organizacyjnych:

Prokuratura Powiatowa w Rybniku ([1934] 1950–1967), Sąd Grodzki w Rybniku (1945–1950 [2016]).

2. Akta metrykalne:

- Urzędy Stanu Cywilnego w Baranowicach (1879–1938), Bojanowie (1928–1938), Borucinie (1926–1938), Brzeziu (1916–1938), Czerwięcicach (1908–1938), Krzanowicach (1926–1938), Ligocie (1895–1926), Łubowicach (1906–1938), Miedoni (1908–1938), Modzurowie (1908–1938), Niedobczycach (1914–1938), Ostrogu (1916–1918), Pietraszynie (1926–1938), Ponięcicach (1908–1938), Popielowie (1913–1938), Raciborzu (1916–1918), Raciborzu Zamek (1908–1915), Rogoźnej (1913–1938), Rudniku (1908–1938), Sławikowie (1908–1938), Stodołach (1908–1922), Strzybniku (1908–1938), Studziennej (1915–1918), Sudole (1912–1938), Szonowicach (1908–1938), Tworkowie (1874–1920), Wojnowicach (1926–1938), Zebrzydowicach (1908–1938) i Żorach (1918–1938).

Katowickie Archiwum miało w 2019 roku pod swoją ustawową opieką 750 jednostek organizacyjnych, w których było przechowywane ponad 48,7 kilometrów bieżących materiałów archiwalnych, z których do natychmiastowego przejęcia z przyczyn ustawowych i

ratunkowych było około 5,3 kilometrów bieżących materiałów zakwalifikowanych jako wytypowanych do wieczystego przechowywania. Pracownicy Archiwum skontrolowali w 2019 roku 110 archiwów zakładowych. W kolejnym działaniu Archiwum zatwierdziło 1814 wniosków na brakowanie w jednostkach znajdujących się pod nadzorem oraz zaopiniowało 91 wniosków jednostek nie będących pod nadzorem państwowej służby archiwalnej. W związku z wyjaśnianiem wątpliwości przy zatwierdzaniu wniosków na brakowanie, Archiwum przeprowadziło 289 ekspertyz archiwalnych dokumentacji, dotyczących prawidłowości brakowania dokumentacji niearchiwalnej. W 2019 roku uzgodniono 145 instrukcji kancelaryjnych, 155 jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz 142 instrukcji archiwalnych dla jednostek nadzorowanych oraz nie nadzorowanych, a zobowiązanych do ich posiadania. Ponadto w tych ramach i innych zapytań z przedpola archiwalnego przeprowadzono ponad 3,7 tysięcy w różnej formie konsultacji. Działająca wspólnie dla Archiwów Państwowych w Katowicach i Częstochowie Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji odbyła 2 posiedzenia.

OPRACOWANIE ZASOBU

Podobnie jak w ubiegłych latach opracowanie w katowickim Archiwum było ograniczone do prac kontynuowanych od pewnego czasu. W sumie pełnemu opracowaniu poddano 457 jednostek o rozmiarze 5 metrów bieżących. Ponadto zewidencjonowano 53,1 tysięcy jednostek o rozmiarze 392 metrów z 89 zespołów (w całości lub części) w Centrali w Katowicach (z 71 zespołów), w oddziałach w Bielsku-Białej (z 26 zespołów), Cieszynie (z 7 zespołów) oraz Raciborzu (z 8 zespołów). Wśród ewidencjonowanej dokumentacji przeważały aktowe materiały archiwalne – 30.402 jednostek, ponadto spisano 1.209 jednostek fotografii, 603 jednostek dokumentacji technicznej, 196 jednostek kartografików oraz 1 jednostkę materiałów ulotnych. Głównym zadaniem realizowanym w 2019 roku w Archiwum w Katowicach była bowiem retrokonwersja pomocy ewidencyjnych do zasobu i zamieszczono w systemie ZoSIA 246.926 opisy jednostek inwentarzowych.

DOKUMENTACJI O CZASOWYM OKRESIE PRZECHOWYWANIA

W 2019 roku Archiwum przejęło łącznie *klasycznej* dokumentacji niearchiwalnej o rozmiarze 54,4 metrów bieżących, w tym dokumentacji osobowej przejęto 44,4 metrów bieżących, dokumentacji płacowej 10,1 metrów bieżących, a pozostałej dokumentacji 0,05 metrów bieżących. Przy czym dokumentację osobowo-płacową przejmowano wyłącznie na podstawie umów zawartych w latach ubiegłych oraz na podstawie decyzji Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Rutynowo dokonano wybrakowania dokumentacji o

czasowym okresie przechowywania w ilości 1.245 jednostek o łącznej objętości 70,2 metrów bieżących.

Na koniec 2019 roku Archiwum przechowywało 2.678,3 metrów bieżących z 386.382 jednostkami dokumentacji niearchiwalnej przejętej po 1 kwietnia 2003 roku, 505,1 metrów bieżących dokumentacji przebiegu studiów oraz 0,7 metrów bieżących dokumentacji przejętej w depozyt, co stanowi łącznie 3.184,1 metrów bieżących

Z innych działań Oddział V Archiwum prowadził 15 nowych spraw związanych ze zgłoszeniem porzuconej dokumentacji oraz w ramach porozumienia zawartego z Marszałkiem Województwa Śląskiego przeprowadziło 15 kontroli przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w zakresie przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej.

Niezależnie od zadań Oddziału V zupełnie nowym i nieoczekiwanym zadaniem, jakie postawiono przed Państwową Służbą Archiwalną w 2019 roku było przejmowanie i przechowywanie całości dokumentacji z kolejnych wyborów powszechnych przeprowadzanych od 2018 roku w Polsce. Archiwa historyczne nie od tego są, ale cóż było robić, jak taka wola była ustawodawcy. *Stultus est lex, sed legis*. Na obszarze działania Archiwum Państwowego w Katowicach jest 157 gmin na obszarze dwóch województw śląskiego i małopolskiego, objęte zakresem działania Delegatur Krajowego Biura Wyborczego w Katowicach, Bielsku-Białej, Krakowie i Nowym Sączu. O największym w Polsce zagęszczeniu ludności. Stąd Archiwum musiało rozwinąć skomplikowaną procedurę logistyczną w postaci nawiązania kontaktów z dyrektorami Delegatur Krajowego Biura Wyborczego celem ustalenia zasad współpracy i przygotowania dokumentów, interpretacji otrzymanych instrukcji, ustalenie harmonogramów przejęć, przyjmowanie dokumentów do magazynów zewnętrznych, kompletowanie protokołów, uzupełnianie sporządzonego wcześniej inwentarza topograficznego, sporządzanie sprawozdań dla NDAP, itd. Wobec braku miejsca w magazynach Archiwum po przeprowadzeniu stosownych procedur z zakresu prawa o zamówieniach publicznych wynajęto wielkopowierzchniowe magazyny prywatne w Katowicach i Rudzie Śląskiej. Kiedy akta z wyborów do organów samorządu terytorialnego, przeprowadzonych w dniu 21 października 2018 roku dostarczały do zewnętrznych magazynów Archiwum poszczególne gminy, to od jesieni 2019 roku cała logistyka transportowa spoczęła na pracownikach Archiwum. Transporty wykonywała prywatna firma z udziałem pracowników Archiwum, przejmujących formalnie kolejne pakiety. W sumie przejęto z kolejnych wyborów:

- do organów samorządu terytorialnego, przeprowadzonych w dniu 21 października 2018 roku. Przejmowanie dokumentów z wyborów odbyło się w okresie 8 kwietnia – 15 czerwca, przy czym ostatecznie przejęcie miało miejsce jednak 30 grudnia w związku z protestami wyborczymi. Szacunkowo przejęto 4.100 m.b. dokumentów;
- do Parlamentu Europejskiego przeprowadzonych w dniu 26 maja 2019 roku. Przejęcia odbyły się w okresie 7 października – 7 listopada 2019 roku. Oszacowano, iż przejęto 1.900 m.b. dokumentacji;
- ponadto do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 25 października 2015 roku oraz wyborów uzupełniających, referendów lokalnych, itp. Przejęcie dotyczyły 55 gmin z terenu działania Delegatury Krajowego Biura Wyborczego w Bielsku-Białej i objęły dokumentację, która nie została do tej pory wybrakowana, a w związku ze zmienionym stanem prawnym, winna zostać przejęta do magazynów archiwów państwowych. Do przejęcia było około 857 m.b. dokumentacji. Przejęcia rozpoczęły się w dniu 29 listopada i do końca roku 2019 przejęto dokumenty z 28 gmin.

W sumie przejęto w 2019 roku do magazynów zewnętrznych Archiwum około 6857 metrów bieżących dokumentacji wyborczej.

KONSERWACJA I REPROGRAFIA

W Pracowni Konserwacji Jednostkowej poddano konserwacji (czyszczenie mechaniczne, rozłożenie bloku książki lub poszytu, sklejanie przedarc, itp.) 1774 kart konserwatorskich z 22 jednostek. Pracownia Konserwacji Masowej realizowała, podobnie jak w ubiegłych latach zadania związane z odkwaszaniem akt z zasobu własnego oraz innych archiwów państwowych z południowo-wschodniej Polski. Łącznie odkwaszono 1.347 jednostek inwentarzowych o łącznej ilości 170,8 tysięcy kart konserwatorskich, które metrażowo liczyły 20,9 metrów bieżących. Z tego 11,4 metrów bieżących z zasobu Archiwum w Katowicach i 9,6 metrów bieżących z zasobów Archiwów Państwowych w Częstochowie i Kielcach. Ponadto przeprowadzono dezynfekcję w komorze fumigacyjnej 205,2 metrów bieżących akt, w tym 178,6 metrów bieżących akt z zasobu własnego Archiwum oraz 26,7 metrów bieżących z zasobów archiwów w Częstochowie i Kielcach.

Wiele wysiłku włożono w prace profilaktyczne, w tym odkurzono 213,2 tysięcy metrów bieżących akt, umieszczono w pudłach bezkwasowych 246,8 metrów bieżących, a w teczkach 218,6 metrów bieżących akt, a także spaginowano 1.156,7 tysięcy stron.

Kontynuowano międzyarchiwalną współpracę w dziedzinie konserwacji archiwaliów z trzema Archiwami Państwowymi w Częstochowie, Opolu i Kielcach. W ramach tego działania przeprowadzono w pracowni konserwatorskiej 5-dniowe warsztaty dla konserwatora archiwalnego Archiwum w Opolu oraz 1-dniowe szkolenie dla pracowników Archiwum w Częstochowie i w Kielcach. Ponadto odbyła się wizyta robocza przedstawicieli Archiwów Państwowych w Katowicach i w Opolu w Archiwum Krajowym w Opawie poświęcona wymianie doświadczeń archiwistów polskich i czeskich w kwestii dezynfekcji materiałów archiwalnych.

Podobnie jak w poprzednim roku ograniczono mikrofilmowanie do niezbędnego minimum, których celem było uzupełnienie wcześniej zmikrofilmowanych materiałów. Priorytetem nadal była digitalizacja, w ramach której wykonano z własnego zasobu 259,1 tysięcy zabezpieczających kopii cyfrowych, w tym 133,8 tysięcy wykonała Pracownia Reprografii katowickiego Archiwum, a 125,3 tysięcy wykonały współpracujące z Archiwum fundacje i stowarzyszenie genealogiczne, w tym Fundacja „Chrońmy dziedzictwo” w Lublinie oraz Górnośląskie Towarzystwo Genealogiczne „Silius Radicum“. Ponadto w ramach dodatkowych środków finansowych przyznanych przez NDAP zlecono firmie zewnętrznej wykonanie digitalizacji ponad 101 godzin nagrań z 164 jednostek z zespołu z zespołu *Komitet ds. Radia i Telewizji "Polskie Radio i Telewizja" Rozgłośnia Katowicka w Katowicach*.

UDOSTĘPNIANIE I POPULARYZACJA ZASOBU

W 2019 roku liczba kwerend wzrosła o około 10% w stosunku do roku 2018. Najliczniejszą grupę stanowiły kwerendy o charakterze socjalnym, w tym z dokumentacji o czasowym okresie przechowywania (około 30% wszystkich kwerend). Kolejną grupę stanowiły kwerendy o charakterze genealogicznym (ponad 26% ogólnej liczby). Wśród wnioskodawców w tej grupie przeważały osoby prywatne. Trzecią co do liczebności grupę stanowiły wnioski o charakterze własnościowym, a wśród nich kwerendy, dotyczące dokumentowania repatriacji i posiadania mienia na terenach byłych wschodnich województw RP. W tej grupie kwerend nadal przeważały podania z urzędów, zajmujących się rozpatrywaniem wniosków odszkodowawczych (poszukiwano głównie dokumentów potwierdzających repatriację i wielkość pozostawionego mienia, posiadanie polskiego obywatelstwa oraz dokumentów potwierdzających otrzymanie rekompensaty za tzw. mienie zabużańskie). Znaczny procent kwerend o charakterze własnościowym stanowiły poszukiwania akt metrykalnych i stanu cywilnego do celów spadkowych. W grupie kwalifikowanej jako *inne*

przeważały wnioski składane przez urzędy, a wśród nich większość miała związek z ustalaniem sytuacji prawnej nieruchomości. Znaczny procent kwerend w tej grupie stanowiły też sprawy dotyczące potwierdzenia niemieckiego pochodzenia i wpisania na niemiecką listę narodowościową (*Deutsche Volksliste* – DVL), przy czym wnioskodawcy najczęściej występowali o akta stanu cywilnego, potwierdzające pokrewieństwo i miejsce zamieszkania w latach II wojny światowej, a w niewielkim procencie o ankiety DVL i akta rehabilitacyjne. Na stałym poziomie pozostała liczba zapytań o zasób tutejszego Archiwum. Najmniej było kwerend o charakterze naukowym – około 2% ogólnej liczby kwerend. W odpowiedzi na złożone podania w 2019 roku wydano 4.294 stron poświadczonych za zgodność z oryginałem kserokopii i wydruków z materiałów archiwalnych oraz 7.736 kserokopii i 5 zaświadczeń z dokumentacji o czasowym okresie przechowywania. Aby przedstawić rzeczywiste obciążenie Archiwum pracami z zakresu tzw. pośredniego udostępniania zasobu liczbę kwerend należy powiększyć o około 50%, czyli o ilość spraw formalnie nie zarejestrowanych, a załatwianych telefonicznie lub podczas osobistych wizyt klientów w Archiwum. Ponadto należy zaznaczyć, że w wielu sprawach prowadzono różnego rodzaju korespondencję wyjaśniającą i wzywającą do uzupełnienia braków formalnych i stosownych opłat, co spowodowało, że liczba pism sporządzonych do zarejestrowanych kwerend była znacznie wyższa, dwukrotnie przewyższająca liczbę kwerend. Najczęściej dodatkową korespondencję prowadzono w sprawach o charakterze genealogicznym i własnościowym.

Ponadto w 2019 roku ze zbiorów bibliotek Archiwum, liczących 65.837 zewidencjonowanych pozycji, skorzystało 136 czytelników, którzy odwiedzili czytelnię 305 razy i skorzystali z 1.122 publikacji. Biblioteki Centrali i oddziałów zamiejscowych prowadzone są w jednolitym dla całej państwowej służby archiwalnej systemie bibliotecznym KOHA.

Należy podkreślić, że poza korzystaniem tradycyjnym z zasobu, wraz z zwiększaniem opublikowanej dokumentacji w *Internecie* odrębnym wskaźnikiem wykorzystania zasobu stają się dane dotyczące ilości użytkowników pobierających dane z publikacji on-line. Za 2019 roku Archiwum uzyskało tylko informacje uzyskane od Górnośląskiego Towarzystwa Genealogicznego „Silius Radicum” w Piekarach Śląskich oraz Śląskiego Centrum Społeczeństwa Informacyjnego, gdzie odnotowano 187.561 odsłon na stronach z źródłami z zasobu Archiwum. Archiwum nie otrzymało danych o odsłonach na portalu *szukajwarchiwach.pl*.

Wśród istotnych przedsięwzięć, w których uczestniczyło Archiwum należy między innymi odnotować o:

- udziale w Śląskim Festiwalu Nauki, który odbył się w dniach od 13 do 14 stycznia w Międzynarodowym Centrum Kongresowym w Katowicach, gdzie Archiwum miało swoje stoisko promocyjne. Prezentowano wydawnictwa Archiwum, bazy danych oraz *Akt pamiątkowy objęcia Górnego Śląska przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej z 1922 roku*,
- promocji katalogu wystawy „*U źródeł Wisły*”, wydanego przez Archiwum autorstwa Alicji Macek i Krzysztofa Ścisło, które odbyło się 11 kwietnia w Miejskiej Bibliotece Publicznej im. J. Śniegonia w Wiśle,
- udziale Centrali Archiwum w Katowicach w Międzynarodowym Dniu Archiwów 2019, który odbywał się pod hasłem: *Nie szukaj znajdź w archiwach*. W trakcie imprezy, która odbyła się 8 czerwca gościom zaprezentowano nową odsłonę portalu *szukajwarchiwach*, wystawę *Archiwum w regionie. Region w Archiwum* oraz *Akt objęcia Górnego Śląska przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej z 1922 roku*. Dodatkowo można było zobaczyć magazyny archiwalne i pracownie konserwatorskie,
- udziale Oddziału w Bielsku-Białej w Dniach Bielska-Białej 14 czerwca. Przygotowano wystawę *Aby Polska rosła w siłę – plakat propagandowy z lat 70. XX wieku*. Odwiedzający archiwum mogli również skorzystać z porad archiwistów dotyczących sposobu i form korzystania z archiwaliów oraz przeprowadzania różnych rodzajów kwerend (inicjatywa *poznaj szukajwarchiwach*). Jak zwykle wielkim powodzeniem, cieszył się kącik edukacyjny dla dzieci,
- udziale po raz kolejny Oddziału w Cieszynie w organizowanej w polskim i czeskim Cieszynie Nocy Muzeów. 24 maja 23 instytucje – polskie i czeskie – udostępniły zwiedzającym swoje pomieszczenia i zbiory. Oddział w Cieszynie przygotował wystawę: „*Od dagerotypu do fotografii cyfrowej*”. Dużym zainteresowaniem zwiedzających cieszyła się możliwość zapoznania się ze sposobem podjęcia badań genealogicznych w kąciku „Archiwista rodzinny”. W kąciku plastycznym można było m.in. wykazać się umiejętnościami składania pociętej kopii (puzzle) różnych materiałów archiwalnych, a także wziąć udział w pokazach slajdów i filmów. W czasie trwania imprezy, w godzinach od 19.00 do 24.00 Oddział w Cieszynie odwiedziło około 800 osób,
- otwarciu 1 czerwca w siedzibie Oddziału w Bielsku-Białej wystawę *Wybory 4 czerwca 1989 roku w zasobie Archiwum Państwowego w Katowicach* Oddział w Bielsku-Białej

zorganizowaną wspólnie z Radą Miejską w Bielsku-Białej. W wernisażu, poprzedzonym okolicznościowym spotkaniem w siedzibie bielskiego ratusza, wzięli udział czynni uczestnicy zdarzeń sprzed 30 lat, członkowie Wojewódzkiego Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” w Bielsku-Białej. Swoją obecnością zaszczylicili dwaj ówcześni posłowie wybrani z listy KO „Solidarność” Janusz Okrzesik oraz Andrzej Sikora. Na wystawie zaprezentowano oryginały plakatów wyborczych, ogłoszeń, ulotek oraz dokumentacji komisji wyborczych,

- otwarciu 27 sierpnia wspólnie z Archiwum Państwowym w Opolu w ramach obchodów Roku Powstań Śląskich wystawy „*Śląsk był polski – będzie polski!*” przed budynkiem Archiwum w Opolu. Następnie w Opolskim Urzędzie Wojewódzkim dokonano prezentacji portalu *powstancyslascy.pl*. Można w nim zobaczyć zdjęcia powstańców, poznać powstańcze losy, oprócz tego w bazie „Znajdź powstańca” można odnaleźć konkretnych powstańców, która będzie na bieżąco uzupełniana,
- udziale Archiwum w obchodach wybuchu I powstania śląskiego 16 sierpnia. Podczas uroczystości przedstawiciele władz państwowych i samorządowych mogli w „Sali Złotej” Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego obejrzeć pergaminowy dokument z 5 lipca 1929 roku, upamiętniający uroczystość poświęcenia i oddania gmachu Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach do użytku. Prezentacji dokumentu towarzyszyła prelekcja na temat jego historii. Z dokumentem zapoznał się także Prezydent RP Andrzej Duda wraz z towarzyszącym mu wojewodą śląskim Jarosławem Wieszorkiem. Prezentacji dokumentu dokonała pracownik Archiwum – Joanna Sowa,
- zorganizowanych 30 września warsztatów poświęcone tematyce Archiwa Rodzinne Niepodległej pod hasłem: *Niech szuflada opowiada – poznaj SWOJĄ historię*. Odwiedzający mogli wysłuchać wykładów: *Co to są archiwalia? Tworzymy własną kolekcję*, który poprowadziła Katarzyna Głowania oraz *Jak zabezpieczyć fotografie i dokumenty papierowe* – Katarzyna Kwaśniewicz. Utworzone zostały stanowiska warsztatowe poświęcone genealogii, tworzeniu archiwów rodzinnych oraz porad konserwatorskich. Nie zabrakło też warsztatów z odczytywania dokumentów sporządzonych neograficznymi pismami w języku rosyjskim i niemieckim. Odwiedzający mogli zapoznać z metodami zabezpieczenia przyniesionych przez siebie dokumentów oraz je zdigitalizować. Zaprezentowano również wystawę *Akt objęcia Górnego Śląska przez Rząd rzeczypospolitej z 16 lipca 1922 roku* oraz wydawnictwa katowickiego Archiwum jako kolejną formę popularyzacji zasobu,

W ramach współpracy z różnymi placówkami, przede wszystkim oświatowymi Archiwum odwiedziło 29 wycieczek, w tym Centralę w Katowicach – 13 wycieczek, Oddział w Bielsku-Białej – 4 wycieczek, Oddział w Cieszynie – 6 wycieczek, Oddział w Pszczynie – 5 wycieczek oraz Oddział w Raciborzu – 1 wycieczkę. Łącznie Archiwum zwiedziło 1.526 osób. Uczestników wszystkich wycieczek zapoznawano z historią, działalnością i zasobem Archiwum, przygotowywano także okolicznościowe wystawy dokumentów.

WYSTAWY

W 2019 roku zorganizowano 6 samodzielnych wystaw:

Wybory 4 czerwca 19189 roku w zasobie Archiwum Państwowego w Katowicach Oddział w Bielsku-Białej – wystawa zorganizowana przez Oddział w Bielsku-Białej Archiwum Państwowego w Katowicach (1–12 czerwca);

Aby Polska rosła w siłę – plakat propagandowy z lat 70. XX wieku – wystawa zorganizowana przez Oddział w Bielsku-Białej Archiwum Państwowego w Katowicach (14–28 czerwca);

Od dagerotypu do fotografii cyfrowej – wystawa zorganizowana przez Oddział w Cieszynie Archiwum Państwowego w Katowicach (otwarcie 24 maja w ramach *Nocy Muzeów*).

Akt poświęcenia budynku Urzędu Wojewódzkiego Śląskiego z 1929 roku – wystawa okolicznościowa Archiwum Państwowego w Katowicach prezentowana w Śląskim Urzędzie Wojewódzkim w Katowicach (16 sierpnia).

Śląsk był polski – będzie polski – wystawa zorganizowana przez Archiwum Państwowe w Katowicach (wernisaż 27 sierpnia w Archiwum Państwowym w Opolu);

U źródeł ery industrialnej Śląska (w 250-lecie wydania Prawa Górniczego dla Śląska i Hrabstwa Kłodzkiego oraz utworzenia Wyższego Urzędu Górniczego dla Śląska) – wystawa zorganizowana przez Archiwum Państwowe w Katowicach (wernisaż 10 grudnia w Centrali Archiwum w Katowicach);

Wspólnie z innymi instytucjami zorganizowano 2 wystawy:

Zagłębie Powstań Śląskich. Zagłębie Dąbrowskie wobec I powstania śląskiego – wystawa zorganizowana przez Instytut Zagłębia Dąbrowskiego oraz Pałac Schöna Muzeum w Sosnowcu (prezentowana sierpień-wrzesień w Centrali Archiwum w Katowicach);

Wojciech Korfanty, Ślązak, Polak, Europejczyk – wystawa plenerowa o Wojciechu Korfantom przygotowana przez Muzeum Śląskie we współpracy z Archiwum Państwowym w Katowicach, Instytutem Pamięci Narodowej – Oddział w Katowicach, Narodowym

Archiwum Cyfrowym, w partnerstwie z Muzeum Historii Katowic oraz Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie (prezentowana w Warszawie przy ul. Agrykola w dniach 1–31 lipca 2019 roku, poprzedzająca odsłonięcie pomnika Wojciecha Korfatego). Projekt „Wojciech Korfanty” został zrealizowany w ramach obchodów „*Niepodległa*” i w związku z obchodami 100-lecia Powstań Śląskich.

Archiwum brało udział w przygotowaniu i udostępniło materiały na 6 wystaw:

Kiedy Brynica i Przemsza łączyły. Sosnowiec i I Powstanie Śląskie – w 100. rocznicę insurekcji
– wystawa zorganizowana przez Pałac Schöna Muzeum w Sosnowcu i Instytut Zagłębia Dąbrowskiego (otwarcie 12 września),

Koszęciński pałac i jego właściciele od XVI w. do 1945 r. – wystawa organizowana przez Zespół Pieśni i Tańca „Śląsk” im. Stanisława Hadyny w Koszęcinie (otwarcie planowane w 2020 r.),

Dzieje kopalni „Giesche” („Wieczorek”) – wystawa zorganizowana przez Muzeum Historii Katowic (otwarcie podczas *Nocy Muzeów* 18 maja),

Książęcy dwór w obiektywie – wystawa zorganizowana przez Muzeum Zamkowe w Pszczynie (26 kwietnia-30 listopada),

Wybory 4 czerwca 1989 r. – wystawa zorganizowana przez Starostwo Powiatowe w Pszczynie (28 maja – 6 czerwca),

Nikt nie wierzył... a jednak wojna. W 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej – wystawa zorganizowana przez Muzeum Zamek w Oświęcimiu (wernisaż 28 sierpnia).

W 2019 roku Archiwum prezentowało przygotowane wcześniej wystawy:

Wojciech Korfanty – współtwórca II Rzeczypospolitej - w siedzibach: Szkoły Podstawowej nr 44 w Katowicach (luty), Szkoły Podstawowej w Sławkowie (marzec), Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach (16 sierpnia), Wydziału Teologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (listopad-grudzień),

„Dla lepszej wiary ręką naszą podpisawszy...”. Autografy znanych postaci z zasobu Archiwum Państwowego w Katowicach – w Centrum Kultury „Karolinka” w Radzionkowie. (maj-czerwiec),

Pamięć o powstaniach śląskich w XX wieku. Uczestnicy-Pomniki-Rocznice – w siedzibach: Biblioteki Wojewódzkiej w Bielsku-Białej (luty-maj), Szkoły Podstawowej nr 44 w Katowicach (maj), Książnicy Beskidzkiej w Bielsku-Białej (wrzesień), Śląskiego Urzędu

Wojewódzkiego w Katowicach (16 sierpnia), Centrum Kształcenia Zawodowego w Sosnowcu (listopad),
Reklama dźwignią handlu. Papiery firmowe śląskich zakładów 1847–1937 w Muzeum Zamkowym w Pszczynie (listopad).

Ponadto w siedzibie Archiwum prezentowana były wystawy obce:

Robert Oszek [1896–1938]. Żołnierz niepodległej. – przygotowana przez Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Katowicach – prezentacja w Centrali Archiwum w Katowicach (styczeń-lipiec),

Tak płaci Polska – Henryk Sławik Śląski Bohater. – przygotowana przez Regionalny Instytut Kultury w Katowicach – prezentacja w Centrali Archiwum w Katowicach (październik-listopad).

DZIAŁANOŚĆ NAUKOWA

KONFERENCJE

Międzynarodowe:

Hajewski T., A. Laskowska: *The implementation of the Integrated System of Archival Description (ZoSIA) at the State Archives in Katowice and the data protection.* Międzynarodowa konferencja naukowa *Technical and field related problems of traditional and electronic archiving.* Pokrajinski arhiv Maribor. Radenci, Słowenia 3–5 kwietnia;

Hajewski T., A. Laskowska: *Spuścizna Karola Kiebla Kobarskiego jako źródło do kształtowania się polskiej myśli narodowej na Śląsku Cieszyńskim.* Międzynarodowa konferencja naukowa *Drogi do niepodległości 1914–1918 część IV: Początki Polski niepodległej. Archiwa o proveniencji prywatnej.* Archiwum Główne Akt Dawnych, Akademia Ekonomiczno-Humanistyczna w Warszawie, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie. Warszawa, 22 listopada.

Krajowe:

Banduch R., Mączka M.: *Projekty techniczne obiektów i urządzeń dla przemysłu naftowego i gazownictwa powstałe w fabryce Fitzner-Gamper Spółka Akcyjna w Sosnowcu w latach 1920–1929.* XIII Konferencja *Dziedzictwo i historia górnictwa oraz wykorzystanie pozostałości dawnych robót górniczych.* Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii Politechniki Wrocławskiej, KGHM CUPRUM, Centrum Badawczo-Rozwojowe Fundacja Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza,

- Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce we współpracy z Komitetem Historii Nauki i Techniki Polskiej Akademii Nauk oraz Instytutem Historii Nauki PAN. Bóbrka 11–13 kwietnia;
- Głowania K.: *Przestępstwa pospolite w latach 30. i 40. XX wieku na Górnym Śląsku*. Ogólnopolska Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa *Gdzie bowiem zazdrość i żądza sporu, tam też bezład i wszelki występki*”. *Gniew, zazdrość i nienawiść w przestrzeni historycznej*. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie. Kraków 14–15 listopada;
- Greiner P: *Wkład Archiwum Państwowego w Katowicach w upowszechnienie źródeł do dziejów powstań śląskich i plebiscytu górnośląskiego przez ich digitalizację i publikację w internecie*. XVI Szkoleniowo-Organizacyjna Konferencja Stowarzyszenia Archiwistów Instytucji Wymiaru Sprawiedliwości *Zasób archiwum wymiaru sprawiedliwości jako źródło informacji*. Katowice 10–12 kwietnia;
- Małusecki B. *Szpitala i domy dziecka w Gliwicach w XIX-XX wieku*. VII Ogólnopolska Konferencja Naukowa z cyklu *Architektura Miast*. Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury w Bydgoszczy. Bydgoszcz 19 września.

Projekty badawcze:

- Monografia Andrychowa*. Organizator: Urząd Miejski w Andrychowie. Redaktor: dr P. Stanko.
Uczestnik: Michał Jarnot.
- Monografia Chorzowa*. Organizator: Muzeum w Chorzowie. Redaktor: dr J. Kurek.
Uczestnicy: Piotr Greiner, Barbara Kalinowska-Wójcik, Sławomira Krupa.
- Monografia Kęt*. Organizator: Urząd Gminy w Kętach. Redaktor: dr P. Stanko. Uczestnik: Paweł Hudzik.
- Monografia Zatora*. Organizator: Urząd Miejski w Zatorze. Redaktor: dr P. Stanko. Uczestnik: Paweł Hudzik.
- Tyski słownik biograficzny*. Organizator: Muzeum Miejskie w Tychach. Uczestnicy: Elżbieta Matuszek, Piotr Matuszek.

PUBLIKACJE

Archiwum:

- prace zwarte:

- Archiwum Państwowe w Katowicach*. Folder informacyjny. Katowice 2019.
- Kaczmarek R.: *Śląsk był polski – będzie polski*. Katalog wystawy. Katowice 2019.

Matuszek E.: *Akt pamiątkowy objęcia Górnego Śląska przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej. Dzieje jednego dokumentu*. Wyd. II. Katowice 2019.

U źródeł ery industrialnej Śląska (w 250-lecie wydania Prawa Górniczego dla Śląska i Hrabstwa Kłodzkiego oraz utworzenia Wyższego Urzędu Górniczego dla Śląska). Katalog wystawy. Oprac. R. Banduch i P. Greiner. Katowice 2019.

- czasopismo:

„Szkice Archiwalno-Historyczne” nr 16, 2019. Red. P. Greiner.

Publikacje pracowników Archiwum:

Banduch R., M. Mączka: *Dawne wyrobiska górnicze Srebrnej Góry – lokalizacja na podstawie źródeł archiwalnych i prac terenowych*. [W:] *XIII Konferencja Dziedzictwo i historia górnictwa oraz wykorzystanie pozostałości dawnych robót górniczych*. Wrocław 2019, s. 27–28.

Banduch R., M. Mączka: *Konferencje „Dziedzictwo i historia górnictwa oraz wykorzystanie pozostałości dawnych robót górniczych” w latach 2005–2019 z udziałem pracowników Archiwum Państwowego w Katowicach*. „Szkice Archiwalno-Historyczne” nr 16, 2019, s. 191–195.

Banduch R., M. Mączka: *Projekty techniczne obiektów i urządzeń dla przemysłu naftowego i gazownictwa powstałe w Fabryce Fitzner-Gamper Spółka Akcyjna w Sosnowcu w latach 1920–1929*. [W:] *XIII Konferencja Dziedzictwo i historia górnictwa oraz wykorzystanie pozostałości dawnych robót górniczych*. Wrocław 2019, s. 14–15.

Banduch R.: *Porządkowanie dokumentacji aktowej. Porządkowanie niektórych rodzajów dokumentacji nie aktowej*. [W:] *Kancelaria i archiwum zakładowe. Podręcznik*. Red. E. Borodij. Warszawa 2019, zeszyt VII, cz. 1 i 2.

Banduch R.: *Rodzaje dokumentacji współczesnej*. [W:] *Kancelaria i archiwum zakładowe. Podręcznik*. Red. E. Borodij. Warszawa 2019, zeszyt II.

Głowania K., B. Kurdyk: *Wdrożenie systemu EZD PUW w Archiwum Państwowym w Katowicach*. „Szkice Archiwalno-Historyczne” nr 16, 2019, s. 187–190.

Greiner P.: *Sprawozdanie Dyrektora Archiwum Państwowego w Katowicach za 2018 rok*. „Szkice Archiwalno-Historyczne” nr 16, 2019, s. 213–228.

Hudzik P.: *Czasy II Rzeczypospolitej*. [W:] *Kęty. Blaski i cienie miasta w minionych wiekach. Monografia historyczna*. Tom II. Red. K. Meus, M. Tylza-Janosz, D. Żurek. Kęty 2019, s. 262–355.

Jarnot M.: *Akta sądów wytworzone w XIX i XX wieku jako źródło do badań genealogicznych*. „More Maiorum, Miesięcznik Genealogiczny” 2019, nr 2, s. 44–53.

Jarnot M.: *Spór młynarski Józefów Dusików z Łęk i Józefa Lekkiego z Bielan*. „Almanach Kęcki” nr XXII, 2019, s. 49–64.

Jarnot M.: *Żydzi w Brzeszczach i Jowiszowicach*. „Szkice Archiwalno-Historyczne” nr 16, 2019, s. 67–95.

- Kurdyk B., B. Wanic: *Wdrożenie EZD w urzędach województwa śląskiego*. [W:] *Rola archiwów w procesie wdrażania systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją*. Red. A. Barciak, D. Drzewiecka, K. Pełowska. Katowice 2018, s. 49–55.
- Kwaśniewicz K.: *Archiwalia u introligatora. Zarys problemu*. "Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media" nr 1(32), 2019, s. 57–73.
- Kwaśniewicz K.: *Doświadczenia z konserwatorskiej międzyarchiwalnej współpracy*. „Szkice Archiwalno-Historyczne” nr 16, 2019, s. 209–212.
- Kwaśniewicz K.: *Introligatorskie interwencje w archiwalia*. [W:] *Archiwa bez granic. Pamiętnik VII Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich Kielce 20–21 września 2017*. Warszawa 2019, s. 379–386.
- Małusecki B.: *Obraz rezydencji w okolicy Gliwic w świetle archiwaliów i materiałów drukowanych do 1945 roku*. [W:] *Rezydencje, pałace i dwory epoki nowożytnej na obszarze obecnego województwa śląskiego*. Red. T. Dudek-Bujarek. Katowice 2019, s. 273–290.
- Matuszek E., P. Matuszek: *Ewangelicy w okresie międzywojennym w świetle akt stanu cywilnego na przykładzie Tychów*. „Tyskie Zeszyty Historyczne” nr 13, 2019, s. 93–117.
- Słysz-Szczucka K.: *Po dziesięciu latach doświadczeń z konstruowaniem wystaw mobilnych w Archiwum Państwowym w Katowicach*. „Szkice Archiwalno-Historyczne” nr 16, 2019, s. 197–201.
- Strońska-Przybyła J.: *Bibliografia dorobku dr Bronisławy Spyry*. „Szkice Archiwalno-Historyczne” nr 16, 2019, s. 179–184.

Pracownicy katowickiego Archiwum udzielali się w stowarzyszeniach naukowych i kulturalnych, w tym między innymi: Piotr Greiner – członek Komisji Geografii Historycznej Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk, Rady Muzeum w Rudzie Śląskiej oraz Rady Interesariuszy Instytutu Historii Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Paweł Hudzik – prezes Towarzystwa Przyjaciół Archiwum w Katowicach, Bożena Husar – członek Rady Naukowej Muzeum Miejskiego w Żywcu, Agata Łazarz – prezes Oddziału w Katowicach i członek Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, Bogusław Małusecki – członek Zarządu Śląskiego Towarzystwa Miłośników Książki i Grafiki, Piotr Matuszek – członek Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, i Grażyna Tomecka – członek Zarządu Macierzy Ziemi Cieszyńskiej.

Ponadto dr Tomasz Hajewski w dniach 1–5 kwietnia uczestniczył w kursie CIMIC (*Civil–Military Co-operation*) dla przedstawicieli Działów Administracji Rządowej zorganizowanym przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Centrum Przygotowań Misji Zagranicznych w Kielcach.

ZMIANY ORGANIZACYJNE I INFRASTRUKTURA

W 2019 roku w Archiwum nie zaszły żadne zmiany organizacyjne. Nie przeprowadzono również większych prac w zakresie infrastruktury, nie licząc bieżących prac remontowych. Warto tylko wspomnieć, że po około dwudziestu latach używania przez katowickie Archiwum własnego oryginalnego logo, odwołującego się do utworzenia w 1932 roku pierwszego na Śląsku polskiego archiwum historycznego – Archiwum Akt Dawnych Województwa Śląskiego, zostało ono zastąpione ogólnopolskim logo Archiwów Państwowych. Trochę szkoda tej regionalnej tradycji.

Dyrektor
Archiwum Państwowego w Katowicach
dr hab. Piotr Greiner